

Kannanotto Kainuun hyvinvointialueen palveluista

Taustatietoa Vuolijoen alueesta

Vuolijoen kuntaliitosalueella asuu 1974 asukasta (maaliskuussa 2023). Asukkaat ovat keskittyneet päätaajamiin: Otanmäessä 697 asukasta ja Vuolijoella 446 asukasta. Lisäksi pienemmissä kylissä ja haja-asutusalueella asuu yhteensä 831 henkilöä. Alueella on 548 kausiasuntoa, joka lisää asukasmäärää kesäaikoina sekä yhä enenevässä määrin myös ympärivuotisesti. Vuolijoen kuntaliitosalueen väestöpohja mahdollistaisi 1–2 lääkärin palvelut terveysasemalla.

Otanmäen asukasprofiilissa näkyy Skoda Transtechin tehtaan monikansallisesti työllistävä vaikutus: nuorten miesten (30–40 v) osuus on korostunut ja taajamassa asuu yli 20 eri kansallisuutta. Tämä tuo painetta monikieliselle viestinnälle kunnan ja hyvinvointialueen palveluista.

Pitkät etäisyydet edellyttävät sotepalveluiden säilyttämistä alueella: Kajaanin keskussairaalaan on matkaa Ojanperältä yli 60 km, Vuolijoelta 44 km ja Otanmäestä 37 km. Jos palvelut ovat ainoastaan Kajaanissa, kuormitetaan Kela-takseja ikäihmisten ja muiden palveluun oikeutettujen palvelukykydeissä. Eurot on helppo saada tällöin näkymään säästöinä hyvinvointialueen budjetissa, mutta ne siirtyvät Kela-taksikorvauksina kuormittamaan valtion taloutta. Ratkaisu ei ole millään muotoa kestävä. Alueella ei myöskään ole toimivaa julkista liikennettä.

Vuolijoen aluelautakunnan esitykset

Sosiaali- ja terveyspalveluiden säilyttämisen maaseutuvaikutukset

Vuolijoen aluelautakunta esittää, että hyvinvointialueella otetaan käyttöön maaseutuvaikutusten arviointi (MVA) joko omana kokonaisuutena tai osana laajempaa ennakkovaikutusten arviointia (EVA), jolloin maaseutuun kohdistuvat vaikutukset arvioidaan oman otsakkeen alla.

Perustelut

Kun sotepalveluiden hankinnasta, järjestämisestä ja sijoittelusta päätetään, tulisi vaikutuksissa huomioida myös niiden välittömät ja välilliset vaikutukset alueen elinvoimaan. Vuolijoen kuntaliitosalueella on tehty investointeja ja kehittämistä alueen elinvoiman, asumismukavuuden ja alueen houkuttavuuden eteen, mm. kattava valokuituverkko, koulu-päiväkotikiinteistöjen kehittäminen, retkeily- ja liikuntakohteisiin panostaminen. Kajaanin kaupunki panostaa lähivuotina yli 100 000 euroa Vuolijoen rantakaavan päivittämiseen ja rantarakentamisen edistämiseen. Kunnallisten palveluiden tueksi tarvitaan myös sosiaali- ja terveyspalveluita lähipalveluna.

Sotepalveluiden lakkauttamisen vaikutusta alueen asukkaiden arkeen voidaan ennalta arvioida erittäin voimakkaana alueemme alasarjona. Lakkauttamisen seurauksena entistä suurempi joukko alueellamme asuvia lapsiperheiden äitejä siirtyy työskentelemään keskikaupungille tai naapurikuntiin. Väistämättä lomapäivien ja palkattomien vapaiden käyttömäärät nousevat ja asumisen arki hankaloituu. Alueellamme on 258 alle 18-vuotiasta lasta, jotka tarvitsevat kuljetuksen sotepalveluihin.

On myös hyvinvointialueen etu, että Kainuuseen saadaan houkutelua uusia asukkaita. Alueelle työllistyvät, sotealallekin työllistyvät, arvioivat myös sotepalveluiden perusteella tulevaa muuttokuntaa. Sotepalveluiden keskittäminen ei saa ajaa pienempien alueiden palvelutasoa elinvoimaa heikentävälle tasolle. Sotepalveluiden lakkauttaminen heikentää alueen palveluita myös välillisesti: usein hyvinvointialueen palvelujen lakkautukset heikentävät esimerkiksi apteekkipalveluita, kun apteekkiasiointi hoidetaan muun sotekäynnin yhteydessä. Muita välillisiä vaikutuksia voi syntyä esimerkiksi kiinteistöhuollon, koneurakoitsijoiden jne. palveluihin. Lisäksi maaseutuvaikutusten arvioinnilla voidaan havaita päätösten aluetaloudellisia vaikutuksia, esimerkiksi ruokapalveluhankinta oli aluetaloudellinen menetys.

Maaseudun rooli on korvaamaton niin ruokaturvassa, energiantuotannossa kuin taloudellisessa huoltovarmuudessa. Maaseudulla asuvilla ihmisillä sekä siellä toimivilla yhteisöillä ja yritysillä on tärkeä rooli yhteiskuntamme

perustoimintojen turvaamisessa, ja maaseudun perusinfrastruktuurin kunto vaikuttaa oleellisesti sekä elintarvikehuoltoon että energiahuoltoon. Muutokset maaseudulla vaikuttavat siis välillisesti meihin kaikkiin.

Ensihoito ja pelastustoimi:

Vuolijoen aluelautakunta esittää, että ensihoidon yksikkö täytyy olla sijoitettuna myös Vuolijoelle. Sopimuspalokunta ja ensivaste toimii hyvin alueella ja se on tarpeellista säilyttää.

Perustelut

Vuolijoen taajamassa pelastuslaitoksen kanssa samassa kiinteistössä on toiminut myös ensihoidon päivystys. Kesästä 2023 lähtien ensihoitopäivystys on siirtynyt Kajaaniin kiinteistön tuholaisongelman vuoksi. Kiinteistöhuolto on tehnyt päivystystiloissa ja muutoin kiinteistössä tuholaisorjuntaa, mutta siltikään ensihoito ei ole palannut tiloihin. Kun ensihoidon päivystys toimii Kajaanista tai Vaalasta käsin, asutun maaseudun kiireellisin vasteaika (22 minuuttia) ei toteudu suurimmassa osassa Vuolijoen kuntaliitosalueesta. Alueelle sijoitettu ensihoidon yksikkö palvelee alueen asukkaita, alueella toimivia ikäihmisten yhteisöllisen asumisen sekä ympärivuorokautisten asumisen palveluita sekä tarvittaessa muidenkin lähikuntien, esimerkiksi Vaalan alueella. Esimerkiksi Emmakodilla ei ole yöaikaan sairaanhoitajaa. Jos nykyiset päivystystilat eivät ole soveltuvat, ensihoidolle voisi kartoittaa vaihtoehtoja päivystyspaikkaa esimerkiksi Emmakodin ja terveysaseman kiinteistöstä.

Alueella toimii Skoda Transtechin tehdas, Otanmäki Mine Oy:n kaivoshanke, metallialan pienyrityksiä sekä useita maataloja ja maansiirtoyrityksiä. Alueelle on rakennettu kaksi tuulivoimapuistoa ja kuusi tuulivoimahanketta on vireillä. Aurinkovoimalahankkeita valmistellaan. Nämä olisi tärkeää huomioida myös pelastustoimen palvelutasossa.

Hammashoito:

Vuolijoen aluelautakunta esittää, että liikuteltavan hammashoitoyksikön täytyy ehdottomasti palvella kummallakin alueen koululla, Otanmäen ja Vuolijoen koululla, jolloin vältetään turhia poissaoloja työstä ja koulusta hammashoitolakäynneille kuljettamisen vuoksi. Kummassakin kiinteistössä palvelee myös päiväkotia, jolloin pientenkin lasten hammashoitolakäynnit on mahdollista toteuttaa samassa kiinteistössä. Liikkuvan yksikön hoitopäiville voisi keskittää samalla myös lasten oikomishoitojen käyntejä, jotka eivät vaadi oikomahoidon asiantuntijaa. Tämä vähentäisi asiointia Lehtikankaan tai Palokankaan yksiköissä.

Lisäksi aluelautakunta esittää, että liikuteltavan hammashoitoyksikön palveluita laajennetaan myös ennaltaehkäisevään hammashoittoon muillekin alueen asukkaille hammasterveyden ylläpitämiseksi ja kalliimpien hoitokäyntien vähentämiseksi.

Perustelut

Otanmäen hammashoitola lakkautettiin vuoden 2023 lopussa. Kesäkuun loppuun 2024 hammashoitolan tiloja käytetään alueen oppilaiden lakisääteisiin määräaikaistarkastuksiin, jonka jälkeen tarkastuksiin on tavoitteena hyödyntää Kainuun ammattiopiston hankkimaa liikuteltavaa hammashoitoyksikköä.

Vuolijoen alueen vajaasta 2000 asukkaasta muut kuin oppilaat jäävät lähipalvelun ulkopuolelle ja joutuvat hakeutumaan hoitoon Kajaanin yhteisajanvarauksen kautta. Yleisimmin hoitoaikoja on annettu Lohtajan, Teppanan tai Kajaanin keskussairaalan hoitoyksiköihin, joihin matkaa kertyy pisimmillään yli 60 kilometriä suuntaansa. Lisäksi lasten erikoishammashoito, kuten oikomahoidot toteutetaan jo Lehtikankaan ja Palokankaan (KAKS) yksiköissä, jolloin lasten vanhemmille aiheutuu työstä poissaoloa ja matkakuluja. Tämä asettaa alueen asukkaat eriarvoiseen asemaan suhteessa peruskunnan muihin asukkaisiin.

Suun terveyttä on tärkeää ylläpitää ennaltaehkäisevästi koko hyvinvointialueella, lisäksi se on tärkeää monen pitkäaikaissairauden hoidossakin. Ennaltaehkäisevät lähipalvelut ja varhainen hoitoon pääsy vähentävät kalliimpia hoitokäyntejä. Alueella asuu paljon ikääntynyttä väestöä ja maahanmuuttajia, jotka eivät omista autoa ja rajallisen julkisen liikenteen vuoksi hyötyvät ennaltaehkäisevistä lähipalveluista. Kajaanin ja Sotkamon alueella on kiireettömän hoidon jonossa noin 2000 henkilöä.

Vuolijoen terveysaseman palvelut:

Vuolijoen aluelautakunta esittää, että Vuolijoen alueen nykyinen palvelutaso on säilytettävä entisellään, mutta palveluiden toteuttamiseen voidaan harkita uudensuorituksen palvelumuotoja tai uudelleen sijoittelua alueella. Kokeiluina alueella voitaisiin pilotoida oma lääkäri -mallia ja digitaalisia lääkäripalveluita, ml. erikoissairaanhoidon palveluita. Palveluiden täytyy olla hyvinvointialueen sisällä tasavertaisia myös saavutettavuuden ja etäisyyksien näkökulmasta.

Liikkuva sote-yksikkö voisi sopia alueelle tarjoamaan esimerkiksi laboratorio- ja terveydenhoitopalveluita. Tällöin yksikön kapasiteetti suhteessa palvelutarpeeseen on syytä mitoittaa riittäväksi. Lisäksi asiakkaiden odotustilat ja työntekijöiden sosiaalililat on järjestettävä yhteistyössä kunnan tai alueen yhdistysten tai yritysten kanssa. Jos tällaisia uudensuorituksen palveluita otetaan käyttöön, olisi tärkeää varmistaa siirtymän aikainen palvelutarjonta, ettei palveluihin aiheudu katkosta. Hyvinvointialue voisi selvittää liikkuvan sote-yksikön hankintaa hanketuella esimerkiksi yhteistyössä Kajaanin ammattikorkeakoulun kanssa.

Perustelut

Alueella on kattava valokuituverkko, joka mahdollistaa digitaalisten palveluiden käytön. Alueella toimiva *oma hoitaja* -malli on saanut kiitosta, ja se on tärkeä lähipalvelu ikäihmisille, jotka eivät ole niin perillä digitaalisista palveluista. Yleislääkäri on paikalla kerran viikossa. Yhdessä terveydenhoitajan ja kansanterveyshoitajan kanssa palvelutaso on ollut riittävä alueen asukasmäärään nähden. Muistihoitaja käy terveysasemalla kaksi kertaa kuukaudessa, ja psykiatrin sairaanhoitaja palvelee alueella tarpeen mukaan. Sairaanhoidon ottaa vastaan terveysasemalla sekä tekee kotikäyntejä. Vuonna 2023 hoitajakäyntejä paikan päällä oli 1136 kpl, hoitajan etäkontakteja 1929 kpl, lääkärikäyntejä paikan päällä 95 kpl ja lääkärin etäkontakteja 101 kpl.

Hoitotarvikkeiden noutopiste on tärkeä sijaita alueella, jolloin tarvikkeita ei tarvitse vartta vasten lähteä hakemaan Kajaanista. Pitkien etäisyyksien vuoksi myös kotihoidolla täytyy olla alueella sosiaalililat taukoja varten.

Laboratoriopalvelut: Laboratorio palvelee Vuolijoen terveysasemalla kerran viikossa tiistaisin. Kajaanin kaupunki on järjestänyt asiointiliikenteen tukemaan myös laboratorioissa asioimista. Asiointiliikenne kulkee Otanmäestä terveysaseman kautta Vuolijoelle ja takaisin Otanmäkeen. Vuonna 2023 laboratorioaikoja varattiin yhteensä 1905 kpl, joista käytettiin 1685 kpl (lopun peruttu tai ei saapunut). Viime vuonna keskiarvo oli noin 34 henkilöä /näytteenottopäivä ja alkuvuoden 2024 keskiarvo on noin 36 /näytteenottopäivä.

Marevan-potilaat joutuvat toisinaan ottamaan verikokeen kahdesti viikossa. Koska laboratorio on auki vain tiistaisin, joutuvat potilaat turvautumaan maksulliseen kotisairaanhoidon tai käymään Kajaanissa laboratorioissa. Maksullinen lähipalvelu asettaa potilaat epätasa-arvoiseen asemaan.

Neuvolapalvelut: [THL:n ohjeistuksen mukaan](#), jos terveydenhoitaja tekee yhdistettyä äitiys- ja lastenneuvolatyötä siten, että puolet työajasta on äitiysneuvolatyötä, voi hänen vastuullaan olla 38 raskaana olevaa naista ja 160 lasta. Mikäli terveydenhoitaja työskentelee alueella, jossa on paljon maahanmuuttajia tai muita erityistä tukea tarvitsevia perheitä, asiakaskunnan täytyy olla pienempi.

Tällä hetkellä alueella palvelee terveydenhoitaja, joka työskentelee kaksi päivää Vuolijoella ja kolme päivää keskusneuvolassa. Terveydenhoitajalla on yhteensä 26 raskaana olevaa naista ja 150 lasta. Maahanmuuttajataustaisia sekä erityistä tukea tarvitsevia perheitä kuuluu myös asiakaskuntaan (3 raskaana olevaa naista ja 17 lasta), mikä on huomioitu mitoituksessa. Otanmäessä on maahanmuuttajataustaisia perheitä, joille tarjotaan tulkkauspalvelua neuvolakäynneillä. Tällöin myös neuvola-aika on 30 minuuttia pidempi.

Lisäksi terveydenhoitaja vastaa alueella järjestettävistä naisten joukkotarkastuksista keväisin sekä kausirokotusten järjestämisestä syksyisin. Kun terveysaseman alakerran palvelut ovat kesätauolla, neuvolapäivystys toteutetaan keskusneuvolassa.

Tarvittaessa Otanmäen koululla voisi olla myös neuvolavastaanottopalvelua kouluterveydenhoitajan tiloissa. Neuvolapalvelua on haastava toteuttaa liikkuvana palveluna eikä etäpalvelu ole myöskään mahdollinen. Perhesuunnittelussa voi hyödyntää etäpalveluita.

Ikäihmisten kotihoito ja palveluasuminen:

Vuolijoen aluelautakunta esittää, että ikäihmisten ympärivuorokautisen palveluasumisen yksikkö Emmakoti säilyy.

Lisäksi Vuolijoen aluelautakunta esittää, että kotihoidon, yhteisöllisen palveluasumisen ja ympärivuorokautisen asumispalvelun palvelusetelit täytyy ehdottomasti säilyttää. Vuolijoen alueella toimii palveluita tarjoavia yksityisyrittäjiä, jotka täydentävät alueen palvelutarjontaa.

Vuolijoen aluelautakunta esittää, että hyvinvointialue ottaa käyttöön kannustinsetelit, jotka kannustaisivat kotona pärjääviä ikäihmisiä muuttamaan yhteisöllisen asumisen yksiköihin tai ylipäänsä taajama-alueille. Lisäksi vuodeosastohoidossa olevan puolisolle pitäisi tarjota palveluseteliä, joka mahdollistaa asumisen hoitoyksikön lähellä yksityisen palvelutarjoajan tiloissa.

Perustelut

Emmakoti toimii Vuolijoella terveysaseman kanssa samassa kiinteistössä. Hoitokapasiteettia olisi 28 paikan verran, mutta jokunen vuosi sitten paikkamäärää on vähennetty 18 hoitopaikkaan. Asiakkaista suurin osa on paikallisia ja henkilökunnasta noin puolet asuu alueella. Näin ollen yksikkö tarjoaa palveluja paikallisille, mahdollistaa lähiomaisen vierailut ilman hankalia kuljetusjärjestelyitä sekä tukee Vuolijoen alueen aluetaloutta ja paikallisten työllistymistä. Emmakoti tarjoaa myös lyhytaikaisia hoitopaikkoja omaishoitajien vapaapäivien ajaksi, mikä on tärkeä tukipalvelu alueen omaishoitajille. Hoitoyksikössä on hoitajapulaa, esimerkiksi sijaisten saaminen lomien ja juhlapyhien aikaan on haastavaa. Yksikön lääkäripalvelut ostetaan Terveystalolta, jossa toimii oma lääkäri -malli sekä osin myös digitaaliset palvelut.

Kannustinsetelien avulla kotihoidon etäisyyksiä voisi saada alennettua, jolloin arvokasta hoitoaikaa jäisi enemmän, kun kalliit ja aikaa vievät siirtymiset autolla vähenevät. Lisäksi ruokapalvelun kuljetuskustannukset voisivat myös pienentyä.

Yleisesti palvelumuutoksista:

Vuolijoen aluelautakunta näkee tärkeäksi, että palveluiden muutoksista tiedotetaan myös paikallisesti esimerkiksi kuntien palvelupisteissä tai infonäyttöillä. Lisäksi on tärkeää, että uusien palveluiden sisältöä ja toteutustapaa avataan tutustumispäivien ja hyvinvointialueen nettisivuilla julkaistavien esittelyiden avulla, mikä madaltaa kynnystä hakeutua palveluiden piiriin ajoissa ja ennaltaehkäisevästi. Tiedotuksen on oltava monikielistä, jotta se palvelee myös laajasti maahanmuuttajataustaisia asiakkaita. Hyvinvointialueen asiakkaiden osallistaminen valmistelu- ja kokeiluvaiheissa sekä kattava tiedottaminen palvelumuutoksista edesauttaa muutoksiin sopeutumisessa ja ylläpitää alueen asukkaiden turvallisuuden tunnetta.